

Asia: VN/621/2022

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi jätelain muuttamisesta

Lausunto: Hallituksen esitys laiksi jätelain muuttamisesta

32 a § Yhdyskuntajätehuollon järjestäminen sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen uudistuksen yhteydessä

Siirtymäsäännöksen tulee olla hyvinvointialueille mahdollisuus, ei pakollinen

Sosiaali- ja terveydenhuollon ja pelastustoimen järjestämisvastuu siirtyy hyvinvointialueille 1.1.2023. Samalla kunnan sosiaali- ja terveystoimissa syntyvien jätteen jätehuolto siirtyy maakunnille, joiden tulee jätteen haltijoina järjestää jätehuolto jätelain 28 §:n nojalla. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että kuntien yhdyskuntajätteen jätehuoltovastuu siirtyy tältä osin hyvinvointialueille, jotka kilpailuttavat jatkossa itse kuljetuksen ja muun jätehuollon. Muista kuin hyvinvointialueiden yhdyskuntajätteistä huolehtii jatkossakin yksityinen sektori.

On tullut ilmi, että osa hyvinvointialueista ei ole valmistautunut 1.1.2023 siirtyvään yhdyskuntajätteen jätehuoltovastuun toteuttamiseen. Tästä syystä ympäristöministeriö esittää, että jätelakiin lisättäisiin uusi 32 a §, jossa säädettäisiin kunnan velvollisuudesta jatkaa vuoden 2025 loppuun saakka yhdyskuntajätteen jätehuollon järjestämistä niillä kiinteistöillä, jotka siirtyvät hyvinvointialueiden omistukseen tai hallintaan sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen uudistuksen yhteydessä. Hyvinvointialueet voisivat kuitenkin jätteen haltijana ottaa jätehuollon järjestettäväkseen ennen siirtymäajan umpeutumista. Hyvinvointialueen olisi tällöin ilmoitettava asiasta kirjallisesti kunnalle 6 kuukautta ennen jätehuollon järjestämisen aloittamista.

Ymmärrämme, että siirtymäsäännös saattaa olla joidenkin hyvinvointialueiden valmistautumattomuuden vuoksi tarpeen. Pidämme kuitenkin kolmen vuoden siirtymäaikaa perusteettoman pitkänä aikana ja katsomme, että yhden vuoden siirtymäaika riittää hyvinvointialueiden valmistautumiseen kilpailuttaa yhdyskuntajätehuoltonsa ottaen huomioon, että muu alueiden jätehuolto hoidetaan jo muun muassa yksityisten yritysten toimesta.

Ympäristöministeriö piti 21.6.2022 keskustelutilaisuuden yhdyskuntajätehuollon järjestämisestä sote-siirtymässä. Ministeriön alustavan pohjaesityksen mukaan siirtymäaika olisi ollut hyvinvointialueille pakottava siten, etteivät alueet olisi voineet siirtymäaikana hoitaa yhdyskuntajätteidensä jätehuoltovastuuta niin kyetessään tai halutessaan. SY piti ehdotusta siirtymäsäännöksen tavoitteeseensa nähden perusteettomana ja esitti, että hyvinvointi-alueiden tulee voida hoitaa yhdyskuntajätteisiin liittyvät veloitteensa myös siirtymäjaksan aikana. Tästä syystä pidämme kannatettavana esitystä, jonka mukaan alueet voivat käyttää tarvittaessa siirtymäsäännöstä mutta sen käyttäminen perustuu kunkin alueen tarveharkintaan ja vapaaehtoisuuteen.

Uudet vastuunjako koskevat tulkinnat tulee poistaa lakiluonnoksesta

Pidämme erittäin valitettavana, että esityksellä ollaan laajentamassa perusteettomasti kuntien jätehuoltovastuuta. Uuden jätelain 32 a §:n perusteluissa muun muassa todetaan, että asumispalveluja koskeva yhdyskuntajäte kuuluu kuntien vastuulle. Lisäksi perustelutekstiin on kirjoitettu, että kuntien toimiessa vuokranantajina, se luetaan sellaiseksi jätelain 32 §:n määrittelemäksi kunnan hallinto- ja palvelutoiminnaksi, että kiinteistön yhdyskuntajätteiden vastuu säilyisi kunnalla.

Näitä muutosesityksiä koskeva valmistelu ja keskustelu ei ole ollut läpinäkyvää. Esimerkiksi kesäkuussa pidettävän keskustelutilaisuuden yhteydessä todettiin, ettei vastuunjakoon olla esittämässä muutoksia. Muutosesitys ei myöskään perustu voimassa olevaan jätelakiin, sen esitöihin, ministeriön oppaisiin tai hallinto-oikeuden ratkaisukäytäntöön. Katsomme perustelluksi, että jatkovalmistelussa em. perustelut poistetaan esityksestä. Jos jätehuollon vastuita halutaan muuttaa, muutos tulee valmistella läpinäkyvästi, perustellusti ja keskustellen eri osapuolten edustajien kanssa.

145 a § Sidos- ja hankintayksiköitä koskevat erityiset säännökset

Sidosyksikkörajan muutosta ei tule toteuttaa

Jätelain 145 a §:ää ehdotetaan muutettavaksi siten, että sidosyksikköraja kunnallisessa jätehuollossa säilyisi nykyisessä 10 prosentissa, eikä laskisi 5 prosenttiin vuoden 2030 alusta, kuten nykyisen 145 a §:n mukaan olisi muutoin. Muutoksen tavoitteena on esityksen mukaan laajentaa kunnallisten jätehuoltoyhtiöiden mahdollisuuksia tarjota jätehuollon palveluita markkinaehtoisesti ilman riskiä sidosyksikköaseman menettämisestä.

Suomessa erityisesti kuntien julkisomisteiset yritykset ovat levittäytyneet yksityisille markkinoille ja vaativat suurempia ulosmyyntirajoja. Se on kansan-taloudelle vahingollista. Julkisen sektorin pitää keskittyä perustehtäviinsä. Aito kilpailu on tunnetusti paras tapa tuottaa palveluita laadukkaasti ja

tehokkaasti. Julkisen sektorin ei ole tarpeen olla niillä markkinoilla, joissa yksityisen sektorin kilpailu toimii. Muun muassa sen vuoksi in house-yhtiöiden ulosmyyntisääntelyä rajoitetaan lailla. KKV:n on arvioinut, että sidosyksikköjen markkinatoiminta pahimmillaan lannistaa tai lamauttaa yksityisten yritysten toimintaa jopa sillä seurauksella, että ne poistuvat kokonaan markkinoilta.

Hankintalaissa yleinen sallittu ulosmyyntiraja on 5 prosenttia/500 000 euroa. Hankintalakiin on kirjattu poikkeus, jolla sidosyksikön ulosmyynti voidaan nostaa 10 prosenttiin ilman euromääräistä rajaa silloin, kun vastaavaa markkinaehtoista toimintaa ei ole. Poiketen muista toimialoista ympäristöministeriö esittää, että nimenomaan kunnalliset jätehuollon osakeyhtiöt voisivat jatkossa kilpailla etuoikeutetussa asemassa (mm. konkurssisuoja) yksityisten ja pääsääntöisesti pienten jätealan yritysten kanssa asiakkaista muita toimialoja isommalla prosenttiosuudella. Esitys on kestävä ja perusteeton.

Haluamme korostaa, että esitys näyttää laaditun muutamien kunnallisten jäteyhtiöiden tarpeeseen, eikä vaikutuksia esimerkiksi pienyrittäjiin tai markkinoiden toimintaan ole huomioitu. Pidämme tärkeänä, ettei sidosyksikkörajaa muuteta lausunnolla olevalla esityksellä. Kunnallinen valmistelu edellyttää laajaa keskustelua, horjumattomia perusteluita sekä kattavia vaikutusarviointeja.

Vaikutusten arvioinnit

-

Toivonen Tiina
Suomen Yrittäjät ry